

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2006. február 20.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

OKTATÁSI MINISZTERIUM

SZÖVEGÉRTÉS

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Vidor Ferenc: A városok világa

Mindentudás Egyeteme – előadás (2004. február 9.)

(részlet)

A város egyike az emberi civilizáció legnagyobb és legösszetettebb produktumainak. Sokkal több, mint építmények, utak és lakóházak halmaza – emberek rendezett közössége, eleven organizmus, sőt szellemi egység is. Sok évezrede nemcsak a mindenkori gazdaság, az ott élők társadalmi viszonyai, de a tudomány, a technika és a művészetek is tevékenyen alakítják arcukat. Ma sokan vélik úgy, hogy a városok metropolissá, a metropolisok városrégiókká növekedése egyre elviselhetlenebb, nyomasztóbb, személytelenebb világot teremt. Jogos a kérdés, van-e a városnak jövője. Erre a kérdésre nincs válasz. Az alábbiakban csak arra tehetünk kísérletet, hogy néhány kérdést pontosabban fogalmazzunk meg.

Előadásomnak már a címe is arra utal, hogy a város nemcsak világunk egyik legkomplexebb jelensége, hanem maga is „világ” – s mint ilyen, egyfajta holisztikus¹ megközelítést igényel, ahogyan azt Mendöl Tibor² kifejtette:

„A város összetett, bonyolult megvilágításához nem elégséges egyetlen tudomány lámpása, pedig mindegyik tudomány, amelyik erre a szerepre vállalkozik, látszólag az összetett valóság egészére világít rá. A szociológus is beszél lakóházakról és közművekről, a műszaki várostudomány is megemlékezik a társadalmi rétegek igényeiről, a jogász sem feledkezik meg az anyagi és a szellemi élet egyetlen olyan megnyilvánulásáról sem, amelynek zavartalanságát szabályokkal kell biztosítania. Mindegyik a városjelenség egészéről ad képet, de mégsem teljeset, és arányaiban sem egyformát. Mindegyik más szemszögből világít rá az egészre, hasonlóan a különböző pontokon felállított lámpához, melynek fénykévéjében mindenestül benne látjuk ugyan a jelenséget, de annak mindig más és más oldala úszik megnagyítva fényárban, vagy merül összezsugorodva a homályba.” (1945)

Biztonság, otthonosság

Mitől otthonos a „világ”, amelyben vagyunk?

„Környezet” szavunk pontosan árulja el, hogy miről van szó. A szó a kör képzetét kelti fel – a környezet mindig egy középpont környezete. Ha az én környezetemről, az én szűkebb-tágabb „világomról” beszélek, akkor az, mondhatni, én köröm rendeződik: olyasféle többrétegű burokként vesz körül, amelyben én szeretném magam otthonosan érezni. „Világom” ennyiben a testem köré rendeződő burkok egyre táguló térbeli köreiként is leírható. Fontos látnunk, hogy e burkok nemcsak védenek a külvilágtól, hanem össze is kapcsolnak vele: pontosabban, magának a külvilágnak az észlelését, a vele való termékeny és gyakorlati kommunikációt is ezek biztosítják a számomra. S mivel nem magányos, hanem társadalmi lény vagyok, az érzéseket, amelyek a világgal való kommunikációt kísérik, nem ok nélkül nevezzük közérzetnek.

Komfortérzetemhez például hozzátartozik, hogy ne fázzak és ne legyen melegem. Az ember a hosszú civilizációs folyamat során jelentős mértékben vesztett a környezet hőingadozásainak kivédésére szolgáló biológiai képességeiből. Ezért lecsupaszodott természetes bőrünkre művi bőrfelületet húzunk: öltözködünk. De bizonyos értelemben ilyen további „bőrnek”, hővédő buroknak tekinthetők a lakás, illetve az épített környezet más szinterei is, amelyekben megtanultuk eredményesen szabályozni a klímát.

A kifelé táguló otthonosság egy másik, még testközeli köre a *lakás*, amely szintén egyfajta burok. Otthonom is öltözékszerűen veszi körbe testemet: kényelmes vagy kényelmetlen, szűk vagy néha – ritkábban – túl tág a mérete: olykor sikerül saját testemre szabni, olykor nem.

Érdemes egy kicsit mélyebben belegondolni abba, hogy mit értünk az „otthon” fogalmán. Végül is nem azt tekintjük-e jó városnak, amelyben otthonosan érezzük magunkat? Vegyük észre, hogy e szó – *otthon* – valami térbelit idéz fel: rámutat egy „ott”-ra, „ahol” otthonosan vagyunk.

A szó alapjelentése szerint leginkább a házamban, a lakásomban vagyok „otthon” – mert ott érzem magam a leginkább biztonságban. Ez itt egyelőre nem jelent többet, mint hogy itt ismerem ki a legjobban magam, itt kell a legkevesebb váratlansággal számolnom.

¹ A holosz görög szó, egészlet jelent. A holisztikus megközelítés: egységben való szemlélet.

² Mendöl Tibor: földrajztudós (1905–1967)

A mában élő múlt

A városok kialakulása Kr. e. 3000 körül, Mezopotámia és Egyiptom nagy folyómenti kultúráiban meglepően gyorsan (néhány évszázad alatt) ment végbe – ami arra utal, hogy a városok nem a lakosság egyszerű megsokasodásának köszönhetőek. A város nem nagyra nőtt falu, hanem merőben újszerű „szimbolikus világ”, amit már a korabeli képzelet is így tekintett. A Gilgames-eposzban úgy esik szó az Uruk városát övező falról, mint „égből alászállott építményről” – éles kontrasztként a „paraszi világegyetem” alapjául szolgáló termőfölddel és a hozzá tapadó faluval.

Úgy tűnik, hogy a városok kiemelkedése inkább az istentiszteleti szertartások helyeinek körülkerítésével kezdődött – előbb e szimbolikus helyek gyűjtötték maguk köré a környék szétszórt faluközösségeiben élő lakóit, s csak e koncentráció rendszeressé és intenzívvé válásával lettek e helyek előbb vallási, majd uralmi központokká. Persze szellemi centrumból valódi tartós életközösséggé csak olyan helyek válhattak, amelyek megfelelően illeszkedtek a földrajzi környezetbe is – amelyeknek a környező termőhelyekkel és kis településekkel való kapcsolata, mégoly egyszerű áruforgalma biztosítható volt, amelyeket a kereskedelmi útvonalak is érinteni tudtak, s amelyek katonai tekintetben is védhetőek voltak. Mindenesetre jellemző, hogy a *városfal*, amely évezredek át biztosította és szimbolizálta a város ilyen elkülönült, magába záródó jellegét, csak jóval később nyert katonai-védelmi funkciót, és csak sokkal később kezdtek közigazgatási határnak is tekinteni.

A *spirituális* értékek és a *gyakorlati, gazdasági-hatalmi* szükségletek e köréhez vegyük azután hozzá, hogy a város a benne élők számára az *érintkezés és a közösségi kommunikáció* merőben új formáit teremt meg – ami fontos dolog, ha meggondoljuk, hogy milyen probléma lehetett a „központ” számára az egyre nagyobb számban köréje sereglők irányítása, terelése, féken tartása.

Végezetül kezdettől fogva látható egy újfajta *esztétikai* igény is: nevezetesen, hogy már a korai városok építetői is súlyt fektettek arra, hogy templomaik, palotáik, a kapuk, lépcsők, oltárok monumentális arányaikkal, díszes megformáltságukkal *le is nyűgözzék* az odaérkezőket, s ezzel biztosítsák a hely vonzerejét, tartós fennmaradását. A város egyfelől – mint valami tároló edény – *vonzza* magához a közelebbi és távolabbi környék, a szűkebb és tágabb külvilág lakóit, anyagi és szellemi javait, másfelől *szét is sugározza* saját értékeit, szétküldi embereit és javait – „élete” csak ebben az ozmózis-szerű, lüktető kölcsönhatásban tekinthető olyan egésznek, amely élő organizmushoz való hasonlítását indokolja.

Forrás: www.mindentudas.hu

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

A lehetséges tartalmi elemekben adott válaszoktól eltérő minden jó megoldás értékelendő!

1. A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban adott pontszámok, illetve rész-pontszámok adhatóak.
2. A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
3. Az értékelő tanár a jelölt megoldásaiban jelöli a helyesírási hibákat. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

1. Vidor Ferenc építész előadása a Magyar Televízió népszerű ismeretterjesztő sorozatában, a Mindentudás Egyetemén is elhangzott. A szöveg alapján indokolja legalább három érvel, miért kapott helyet e téma is az előadások között!

Lehetséges válaszlemek:

- a várostervezés és a városfejlesztés önálló tudományterület, tudásterület;
- a téma közérdekű jellege;
- a jövő épített környezete iránti felelősség nem csak a várostervezőkre hárul;
- a városok, a múlt értékeinek megbecsülése közös ügy.

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

Három helytálló válaszelem = 3 pont, két jó válaszelem = 2 pont, egy jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

2. Milyen logikai-tartalmi viszonyt jelölnek az alábbi mondatok aláhúzott kötőszavai?

Fontos látnunk, hogy e burkok nemcsak védenek a külvilágtól, hanem össze is kapcsolnak vele [...]

tartalmi-logikai viszony: kapcsolatos (mellérendelő)

A szó alapjelentése szerint leginkább a házamban, a lakásomban vagyok „otthon” – mert ott érzem magam a leginkább biztonságban.

tartalmi-logikai viszony: oksági (okhatározói alárendelés)

2 jó válaszelem = 2 pont,

1 jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz 0 pont.

3. Mit jelentenek az alábbi, a szöveg első két bekezdésében található idegen eredetű szavak? Adja meg e szavak közkeletű, magyar megfelelőjét!

produktum: termék, eredmény

metropolis: nagyváros, világváros

komplex: összetett, többbtrű

Egyszavas értelmezést is fogadjunk el!

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

3 jó válaszelem = 3 pont, 2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

4. Vidor Ferenc többször használ metaforikus kifejezést előadásában. Egy-egy mondatban értelmezze az alábbi kifejezések szövegbeli jelentését!

Lehetséges válaszlelemek:

a város arculata (1. első bekezdés)

A város azon jellemzőinek összessége, amely a vallás, a kultúra, a gazdaság, az ott élő emberek társadalmi viszonyai, a tudomány, a technika és a művészetek hatására alakult ki (formálódott meg). (Mindezek ugyanúgy jellemzik a várost, ahogy az egyes embert jellemzik saját arcvonásai.)

a tudomány lámpása (1. második bekezdés)

A tudományos gondolkodás rá tud világítani az összetett valóság egészére, illetve megmagyarázza, értelmezi a valóság egy-egy szeletét. A „tudomány lámpása” révén az ismeretlen jelenség, összefüggés ismertté válik, válhat.

(a város) élő organizmus (1. utolsó bekezdés)

A város az élő szervezethez hasonlóan folyamatosan változik, és állandó kölcsönhatásban van környezetével.

Adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Válaszonként 2, 1, 0 pont.

Egy-egy kifejezés helytálló, értelmes magyarázata = 2 pont.

Csak egy elemében helytálló (leegyszerűsítő, szóismétléssel magyarázó, egy-egy elemében hiányos) értelmezés = 1 pont

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

5. A szerző már az első bekezdésben felteszi azt a kérdést, hogy van-e a városnak jövője. Mivel indokolja e kérdés jogosságát? Két érvet említsen!

Lehetséges válaszlelemek:

A jelenlegi tendencia a városok növekedése, terjeszkedése (városból metropolis, metropolisból városrégión).

Ez a városlakók számára már-már elviselhetetlen, nyomasztó, személytelen világot teremt.

Adható 2, 1, 0 pont.

Helytálló, értelmes indoklás = 2 pont.

Csak egy elemében helytálló (leegyszerűsítő, hiányos) indoklás = 1 pont

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

6. Mendöl Tibor idézett véleménye alapján nevezze meg, milyen tudományágak foglalkoznak a városjelenséggel! Nevezzen meg három tudományterületet!

- szociológia (társadalomtudományok)
- műszaki várostudomány (műszaki tudományok)
- jog(tudomány)

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

3 jó válaszlelem = 3 pont, 2 jó válaszlelem = 2 pont, 1 jó válaszlelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

7. A szöveg alapján igazolja a szerző állítását: *A város nem nagyra nőtt falu.* Legalább négy érvet említsen!

Lehetséges tartalmi elemek:

- nem a lakosság számától függ a városias jelleg (vö. a város nem a lakosság egyszerű megsokasodása);
- a város térbeli kiterjedését a koncentráltág jellemzi, a faluközösség a térben szétszórtabban él;
- a városiasodás (urbanizáció) a városi életmódot is magával hozza;
- a város a térben érzékelhetően elkülönül a környezetétől;
- a város kulturális, közigazgatási, politikai, kereskedelmi központ;
- a társadalmi érintkezés és a közösségi kommunikáció színtere;
- építményei révén esztétikai vonzereje is van;
- képes befogadni és „szétsugározni” a szellemi, kulturális javakat.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

4 jó válaszelem = 4 pont, 3 jó válaszelem = 3 pont, 2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

8. Készítse el *A mában élő múlt* című szövegrész vázlatát! Vázlata legalább hat pontból álljon!

Lehetséges vázlat:

1. A város nem nagyra nőtt falu
2. Koncentrálódás:
 - a) vallási
 - b) uralmi
 - c) szellemi
3. Illeszkedés a földrajzi környezetbe:
 - a) kereskedelmi útvonalak
 - b) védelmi szempontok
4. A városhatár szerepe:
 - a) elhatárolódás
 - b) katonai védelmi funkció
 - c) közigazgatási határ
5. Közösségi kommunikáció: a város felé törekvők irányítása, a város életének szabályozása
6. Esztétikai igény:
 - a) vonzerő
 - b) tartós fennmaradás
 - c) befogadás
 - d) kisugárzás

Ilyen részletező és differenciált vázlat nem várható el a vizsgázóktól; az értékelés során az elkészített vázlat koherenciáját, logikáját és a benne szereplő – értelmes – közléseket kell figyelembe venni.

Adható 6, 5, 4, 3, 2, 0 pont. 1 pont nem adható.

6 értelmes közlés = 6 pont,

5 értelmes közlés = 5 pont,

4 értelmes közlés = 4 pont,
3 értelmes közlés = 3 pont,
2 értelmes közlés = 2 pont,
csak egy közlés, hiányzó válasz = 0 pont.

9. A szöveg alapján döntse el, hogy az alábbi állítások összhangban vannak-e az előadó felfogásával! Karikázza be a helyesnek talált választ!

A közérzetem a külvilággal való kapcsolatomtól függ.	<u>Igen</u> / Nem
Az épített környezet és az öltözködés elsősorban divatjelenség.	Igen / <u>Nem</u>
Az otthon arra való, hogy elzárjon a külvilágtól.	Igen / <u>Nem</u>
Minden városnak van kultúrája, szelleme és lelke is.	<u>Igen</u> / Nem

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.
4 jó válasz = 4 pont
3 jó válasz = 3 pont
2 jó válasz = 2 pont
1 jó válasz = 1 pont
Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

10. A városodás és a városiasodás jelenségét sokan, sokféleképpen élik át. A mai nagyvárosok további növekedéséről szóló vitában hangzott el a következő álláspont:

A zöldövezet rovasára történő városterjeszkedés legfontosabb oka a folyamatosan romló életminőség, a rossz levegő, a zaj, a torlódások, az elhanyagolt környezet. Az egészségtelen környezet ma már jobban zavarja az embereket, mint amennyi előnyt jelent számukra a változatosság, a fejlettebb infrastruktúra, a társadalmi kapcsolatok, a megélhetés és a munkahely lehetősége. Tehát erőteljesen korlátozni kellene a városok további növekedését.

A szöveg forrása: A Környezettudományi Központ elektronikus összefoglalói a városi terjeszkedésről szervezett vitafórumok előadásairól (www.center.ktk) alapján

Kapcsolódjon be a vitába! Egyetért vagy vitatja az idézett álláspontot? Hozzászólásában indokolja véleményét!

A válasz értékét növeli:

- a hozzászólásnak megfelelő tartalmi és nyelvi elemek alkalmazása;
- a saját álláspont világos közlése;
- a vélemény meggyőző indoklása.

A vélemény irányultsága nem befolyásolhatja az értékelőt a minősítésben.

Adható a válasz nyelvi és gondolati minőségétől függően 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.
Hiányzó válasz = 0 pont.

SZÖVEGALKOTÁS

Nyelvi és szerkezeti szempontból értékelni csak az adott három téma valamelyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a jelölt egynél több (kettő vagy három) szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a következőképpen kell eljárnia: a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül sorrendben az első megoldást kell értékelnie.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő!

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik.
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 20 pont), a szerkezetre (elérhető: 20 pont) és a nyelvhasználatra (elérhető: 20 pont) adható pontok három teljesítménytartományát. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
4. Az értékelő tanár a vizsgázó összpontszámát a szövegalkotási feladat végén található táblázatban rögzíti.

ÉRVELÉS, EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

TARTALMI KIFEJTÉS

Elérhető 20 pont

(20–15 pont)

A dolgozat a választott témáról szól, és megfelelő tájékozottsággal, gondolati érettséggel, tartalmasan fejti ki a megjelölt kérdést (szempontot, problémát, összefüggést).

A téma megközelítése világos, átgondolt, az értelmezés, a kifejtés tájékozottságra, a vizsgázó tudásának meggyőző alkalmazására utal (*pl. a tárgyi elemek, a fogalmak, az utalások helytállóak, meggyőzőek*).

A lényegi állítások kifejtettek, a példák, hivatkozások relevánsak, a gondolatok hihetőek, meggyőzőek (*pl. az állításokat támogató érvek közül egy sem alapul fogalmi, logikai tévedésen*).

A vizsgázó írásművében tanújelét adja ítéloképességének, kritikai gondolkodásának.

Az írásmű tartalmaz személyes reflexiókat, kifejtett véleményt, álláspontot.

(14–9 pont)

Az írásmű lényegében tartja magát a tételben megjelölt kérdéshez (szempontoz, problémához, összefüggéshez).

A dolgozatban váltakoznak a témához tartozó gondolatok és a témától eltérítő kijelentések. A kifejtés tárgyi elemei (*pl. fogalmak, utalások, példák*) zömükben helytállóak.

Az írásmű mégsem tükrözi írója kellő mélységű és részletességű tudását az adott té-

máról, ezért nem elég meggyőző. Előfordulhat egy-két fogalmi, tárgyi félreértés. Az érvek nem mindig támasztják alá kellő mértékben az állításokat, azok nem elég világosak és/vagy értelmesek.

A személyes reflexió, az álláspont kifejtése keveredik az általános megfogalmazásokkal.

(8–1 pont)

A kérdéssel (szemponttal, problémával, összefüggéssel) kapcsolatos értelmes kifejtés helyét gyakran az általánosságok, esetenként fogalmi, tárgyi tévedések foglalják el.

A vizsgázó állításainak magyarázata és kifejtése helyett ismétlésekbe bonyolódik.

Logikai érvelése gyenge vagy hibás; kevés a releváns példa, utalás.

Elfogadható önálló véleményt az írásmű nem tartalmaz, így nem képes meggyőző lenni.

A SZÖVEG MEGSZERKESZTETTSÉGE

Elérhető: 20 pont

(20–15 pont)

Az írásmű egészének felépítése megfelel a feladatban megjelölt műfajnak, a témának és a témáról közölt gondolatoknak.

Az írásműnek – a tartalmi kifejtés logikájával összhangban – van eleje, közepe és vége: a téma felvezetése, kifejtése és lezárása elkülöníthető egymástól. A nagy szerkezeti részek arányosak.

A felépítés egésze meggyőző, világos, logikusan előrehaladó, az állítások és gondolat-egységek világosan kapcsolódnak egymáshoz. A kifejtés, ha a gondolatmenet indokolja, további egységekre is tagolódik.

A globális és lineáris kohézió egyaránt megvalósul a szövegben.

Az írásmű megtartja az adott terjedelmet.

(14–9 pont)

Az írásmű minden fontos részt (felvezetés, kifejtés, lezárás) tartalmaz, de azok aránya, egyensúlya helyenként megbillen (*pl. túl hosszú bevezetés, túl rövid, jelentéktelen befejezés*).

A felépítés olykor következetlen, a gondolatmenetet helyenként indokolatlan váltások, kitérők jellemzik, nem mindig elég világos a részek közötti összefüggés (*pl. előfordul a nyelvi kapcsolóelemek kisebb bizonytalansága*).

A vizsgázó nem fektet elég hangsúlyt arra, hogy a fontos dolgokat kiemelje, elválassza a kevésbé lényegesektől (*pl. az olvasó szerkezeti hiányt érzékel vagy a szöveg néhány bekezdése akár elhagyható*).

(8–1 pont)

Az írásműnek nincs igazán eleje, közepe és vége – nem halad egy meghatározható irányba. A gondolatmenet lényegében zavaros (*pl. csapongás, ismétlődések*).

A szerkezet alapvető hiányossága, hogy a főbb gondolatok nem különülnek el világosan egymástól.

Az író „elvész” a dolgozatban, mert állandóan változtatja annak irányát: alapvető szövegösszefüggésbeli hiányosságok mutatkoznak (*pl. logikai hézag, felesleges ismétlés, alanyváltás, túlbonyolított mondatok*).

A globális és lineáris kohéziót megteremtő eszközöket (*pl. kötőszavak, névmások, névelők, utalószavak*) nem vagy rosszul használja – az írásmű szétesővé válik.

A terjedelem kirívóan rövid.

NYELVI MINŐSÉG**Elérhető: 20 pont****(20–15 pont)**

Az írásmű nyelvi, stiláris regisztere, hangvétele egészében megfelel a témának, a vizsgahelyzetnek, a személyes véleménynyilvánításnak.

Írója egyértelműen, folyékonyan, gördülékenyen fogalmaz. Az írásmű külön értéke az egyéni hangvétel, élvezetes, leleményes stílus.

A mondatfajták (tartalmi és szerkezet szempontból is) kellő változatossággal szerepelnek az írásműben.

A szókincs szabatos, pontos, a stílus kifejező. A szóhasználat választékossága lehetővé teszi az értelmes gondolatközlést.

(14–9 pont)

Az írásmű nyelvi, stiláris regisztere lényegében megfelel a téma és a vizsgahelyzet követelményeinek. A szóhasználat általában pontos, szabatos, de olykor a köznyelvi normától eltérő szóhasználat (*pl. szleng, vulgáris köznyelv, anakronizmus, nyelvi-gondolkodási panel, homályosság*) nehezíti a megértést.

A mondat szerkesztés helyenként nem eléggé változatos.

Nyelvi-nyelvtani hibák is előfordulnak a dolgozatban (*pl. egyeztetésben, vonzathasználatban*).

(8–1 pont)

Az írásmű nyelvi regisztere csak részben felel meg a téma és a vizsgahelyzet stiláris követelményének (*pl. a hangvétel előbeszéd jellegű, nem felel meg az írott művel szemben támasztott igényeknek, követelményeknek*).

A szegényes szókincs, esetenként a tartalmi jellegű szótévesztés, a szintelen stílus (vagy a dagályosság) akadályozza az árnyalt kifejezésnek.

A mondat szerkesztés nem igényes (*pl. az egyszerű mondatok túlsúlya, hosszadalmas összetett mondatok*).

Gyakran fordul elő nyelvi-nyelvtani hiba az írásműben (*pl. az egyeztetésben, a vonzathasználatban, az igeragozásban*).

ÉRVELÉS

Nagy hatású irodalmi művek gyakran szolgálnak alapjául mozgóképes alkotásoknak. Az alábbi megállapítás figyelembevételével fejtsse ki véleményét: lehetséges-e sikeres és egyenrangú párbeszéd a különböző művészeti ágak között! Érvelő esszéjében hivatkozzon irodalmi alkotás adaptációján alapuló filmes élményére! Kifejtésében legalább két példára utaljon! Írásművének adjon címet!

„[...] minden remekmű megfilmesíthetetlen. [...] A filmtörténet tanúsága szerint kanonizált³ irodalmi szövegből egészen ritka esetben formálódott csak jó film – az eredetivel egyenértékű pedig, akár a fehér holló.”

(Báron György filmkritikus)

Az idézet forrása: Báron György: Füstön áttörő fény. Élet és Irodalom, 2005. február 18.

³ kanonizált: az irodalomtörténet által nagyra értékelt, sokak által jelentősnek, időtállóknak tartott.

Lehetséges tartalmi elemek:

A helyes feladatmegoldáshoz elég az alábbiakban részletezett tartalmi elemek szűkebb köre, és helyes válaszok lehetségesek a megadott tartalmi elemeken kívül is.

Néhány közkeletű vélemény irodalmi mű és adaptáció viszonyáról:

- minden művészeti ágban megvannak a maga esztétikai-formanyelvi sajátosságai, melyek lefordíthatatlanok más művészi jelrendszerre;
- a film és az irodalom formanyelve eltérő;
- az irodalom olyan összetett nyelvi-esztétikai kód, mely lehetővé teszi azt, hogy a befogadó az olvasás során felépítse önmagában a mű teljes világát – adaptáció esetén csak egy lehetséges és kizárólagos értelmezést kap;
- a mozgóképes adaptáció összehasonlítása a kiinduló művel terméketlen vállalkozás, hiszen minden alkotást csak a saját művészeti ágának normarendszerében vizsgálhatunk;
- a kétféle műalkotás másképpen, különböző módon működteti a képzeletet;
- amennyiben a film nem pusztán illusztráció, akkor nem helyezi önmagát másodlagos pozícióba, hanem önálló érvényű műalkotássá válhat;
- a játékfilmek zömének elkészítéséhez irodalmi forgatókönyv is alapul szolgál; az irodalmi forgatókönyv gyakran maga is kanonizált szövegnek számít (pl. *Ingmar Bergman*);
- az adaptáció során az irodalmi alkotás élményvilága gazdagodhat a filmművészet sajátos eszközei révén (pl. színészi játék, plánok, emberi arc, montázs);
- az irodalom nyelvi kommunikáció a mű és a befogadó között, ezt csak árnyalja és bővíti a mozgókép a maga metakommunikációs, nonverbális lehetőségeivel;
- napjaink művészetszociológiai jelensége, hogy az adaptáció kelti fel az érdeklődést az irodalmi mű iránt;
- az olvasás (egy mű végigolvasása) és a filmes adaptáció eltérő módon veszi igénybe a művelődésre fordítható időt.

Szemponatok a példák értékeléséhez:

- az irodalmi alkotás – szerző, mű címe, a szereplők neve – pontos ismerete;
- az adaptáció fontosabb adatainak megjelenítése (pl. *a mozgóképes alkotás címe, esetleg a rendező neve*);
- a választott érvelési szempont következetes alkalmazása a művek vizsgálatakor;
- nem minősíti az érvelést, hogy a jelölt miként foglal állást az adaptáció sikerét vagy sikertelenségét illetően.

EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

A novella lelki történéseinek íve a mű alaphelyzetében ábrázolt boldogságtól a zárlatában megjelenő tragikumig terjed. Mutassa be e lelki folyamatot, térjen ki a cselekmény, a jellemrajz, a motívumok és az elbeszélés mód összefüggésére!

Mikszáth Kálmán: Péri lányok szép hajáról

Hát bizony a Péri lányok híres aranyszőke haja inkább ne nőtt volna soha olyan hosszúra, olyan szépnek, tömörtnek, inkább változott volna lennek, vagy hullott volna ki egyenkint.

Len ha lenne, patyolatnak fonnák, ha kihull, azt hitte volna a föld, ahová leesett egy-egy szál, hogy mennyi fű, s meghozná új tavaszkor megkétszerezve.

Hanem így mi történt. Szegény öreg Péri...! de minek is eresztette el őket hazulról, felügyelet nélkül olyan messze földre. Valahol a Cserháton aratott részből a két szép hajadon⁴. Ott esett meg a nagy szégyen.

Kati, a nagyobbik, sarlóval dolgozott, míg a kis Judit csak a markot szedte össze kévékbe, amiket aztán a hetyke Csató Pista kötögetett össze utána izmos kezeivel, s valahányszor lehajolt a lány, kibontott úszó haja is éppen olyan volt káprázó szemében, mintha aranyfelhővé lett búzakéve lenne.

Aztán meg a búzakévék lettek olyanok, mintha mindenik a Péri Judit szőke haja volna.

Pedig Csató Pistának nem szabad ilyen kétféleképp látni, házasember már, s nem is utolsó asszony a felesége, ott az a magas, délceg, a Péri Kata mellett. (Ni, bizony megvágja kezét a sarlóval!) Olyan nyugtalanul nézeget vissza férjére. Vagy nagyon szereti, vagy nagyon gyanakszik.

Karikában nyiszál a sarló az aratók kezében, ropog a kalászsász, nagyobbodik a tarló, s nyitva marad rajta a madárfészek; a picike sárga fűrjek kíváncsian nézegetik, hova lett az árnyékos szalmaerdő? Hát még szegény anyjuk, hogy elcsodálkozik majd?

Judit leoldá fejről a kendőt és a fészekre terítette. Arról majd ráakad, mikor este hazamennek – addig pedig hadd tartson nekik árnyékot.

Pista azonban elvette onnan, és a keblébe rejté. Beh édes kendő volt. Égette, csiklandozta. Rajta volt még a kis madárfiak melege s annak a selyemhajnak az illata.

– Teszi kend vissza azt a kendőt mindjárt! – förmedt rá Judit haragosan.

– Od'adom egy csókért! – lihegte Csató Pista szenvedélyesen, s olyat csavarított a gercén⁵, hogy hatfelé szakadt.

– Menjen! Nem szégyenli magát?! – mondá Judit elpirulva. – Inkább soh'se lássam azt a kendőt.

Elfordult durcásan, mintha neheztelné a vakmerő szót. No bizony, nem a világ, hadd vigye el, van még ott elég kendő, ahol ez volt.

– De jó dolga is van a madárnak! – sóhajtott fel Pista.

Judit nem kérdezte meg, miért van jó dolga. Hallgatott.

– Más fészket rakhat, ha az egyiket megunta.

Judit nem kérdezte meg, mire érti; lesütötte a fejét.

Másnap is hiába kérte Pista a csókot, hanem mikor aztán harmadnapon hazaindultak, lent a tisztáson, hol a fűzes eltakarta őket a hátul jövő aratók elől, egyszerre átkapta a Judit darázsderekát s el nem bocsátá addig, míg egy parázs csókkal ki nem váltotta kendőjét.

No bizony, nem a világ, van ott még elég csók, ahol ez az egy termett.

Pista pedig nevetett magában: „ha már egyszer peregni kezd a kalász szeme, megérett egészen.”

Aztán így szólt hangosan:

– Mikor az éjfélt kiáltják, légy a csalitosban⁶ a templom mögött. Én már előbb ott leszek.

A leány ijedten nézett hátra.

– Lassabban beszéljen! Hátha meghallották?

– Meztőláb gyere el – suttogetta –, át ne ázzon a csizmád: arról megtudnák reggel. Rövid szoknyában légy: csatakossá tenné a hosszút a harmat.

... Négyesével, ötösével feküdtek a lányok, asszonyok az asztag⁷ mögött. Éj betakarta a bájos képet. Csak a csillagok nézték fenn, mialatt a szép szemek behunyódtak ideleenn. Csillagoknak mindig kell lenni.

Kakasszó előtt felébredt egyszer Péri Kata, közbül feküdt Juditnak és Csatónénak; észrevette, hogy egyik sem alszik.

Csatóné vánkosa alól, amint hánykolódék, valami fényes tárgy csúszott ki. – Kata megtapogatta: olló volt. „No, ez bizonyosan babonát csinált most.”

Kakasszó után ismét fölébredt Péri Kata, de csak hűlt helye volt Juditnak, Csatónénak. Elrémülve ugrott fel, hova lehetett a húga? Mintha zűrzavaros hangokat is hallana onnan, ösztönszerűen a csalitos felé futott, hol megtalálta Juditot, élettelenül összerogyva.

Körös-körül a fű mintha arany hímmel lenne kivarrva, a Judit hosszú haja csillogott rajta. Le volt vágva tövestől. Bosszúálló kéz feldobta az egész csomót a levegőbe, szellő felkapta s mintha egy széthasogatott üstökös csillag foszlányai lennének, pajkosan szétszórta a hajszálatokat. A megtaposott fűvek elismerték testvéreiknek s szelíden engedték maguk közé fonódni.

⁴ hajadon: eladó sorban lévő, még férjhez nem ment fiatal lány

⁵ gerce: csavart szalmafonat, mellyel átkötik a kévét

⁶ csalitos: bokros, árnyas terület

⁷ asztag: a learatott búzakévékből rakott szabályos nagy halmaz

Kati mindent megértett.

– Kelj fel! Menjünk innen! Hazavezetlek apánkhoz.

De csak a szomszéd városkáig mehettek. Judit lázba esett, napokig kellett feküdnie idegenek között, messze a falujoktól. Kati megápolta, gondoskodott róla.

Mikor minden pénzük elfogyott, még a fölösleges ruhadarabok is, nem volt már egyéb gazdaságuk, csak az a haj, amit Kati szedett össze a csalitosban, az a szép aranyos haj, melybe a Csató Pista szíve belefogódott, s melyet a Csátóné ollója levágott; vagy hogy csak fele annak a sok hajnak. Ha szégyen lehetett abból, ami gyönyörűség volt, hátha lehetne belőle még pénz is.

Kati remegve, reménykedve nyitott be a zsidó boltoshoz.

– Vegye meg ezt a haját. Egy beteg testvéremé volt. Orvosságra van szüksége, és nincs pénzünk. De vegye meg tüstént. Sietnem kell. Egyedül hagytam.

Vállat vont a boltos, nem használhatja, mert egymagában nagyon kevés, arra pedig nagyon különös színű, hogy összekeverhetné más hajjal, hanem mivel a Katinak is szakasztott olyan haja van, a kettőt együtt megveszi jó pénzen.

A lány elhalványult, szomorú pillantást vetett a tükörbe, sóhajtott és lehajtotta szép fejét, mint a búzakalász a sarló alá.

Lihegve ért haza nemsokára, de a beteg nem volt már egyedül. Az öreg Péri járkált sötéten fel s alá a szobában. Eljött, idetalált; a hír megsúgta neki mi történt, s a keserűség útra készíté.

– Hová lett a húgod koronája? – kérde a belépőtől dühösen.

– Levágták! – szólt Kati dacosan, az ágyhoz lépve, mintha el volna készülve megvédeni azt, ki eszméletlenül fekszik benne.

Péri elhallgatott, majd egyszerre vadul szegződtek megüvegesedett szemei Katira.

– Hát a te hajad háová lett?

– Levágtam! – mondá félénken s kivette az orvosságos üveget a köténye alól.

Sóhajtott az öreg, aztán sokáig nézte, nézte a két szép lány közül hol az egyiket, hol a másikat. Az egyik, aki ott áll, olyan piros, mint a rózsza, a másik, aki ott nyög, olyan fehér, mint a lilium.

És mégis a rózsát sajnálta meg *elébb*. Hozzá ment, megsimogatta azt a csitri fejecskét gyöngéden, szeretettel:

– Szegény Katám! A te hajad kinő még!

Forrás: Mikszáth Kálmán: Novellák, karcolatok. A válogatás, a szöveggondozás és a jegyzetek Fábri Anna és Hajdu Péter munkája. Magyar remekírók. Új folyam. Kortárs Könyvkiadó, 2002.

A kép forrása: sk_szeged.hu/.../tapeirodalom/mikszath.htm

Lehetséges tartalmi elemek:

A helyes feladatmegoldáshoz elég az alábbiakban részletezett tartalmi elemek szűkebb köre, és helyes válaszok lehetségesek a megadott tartalmi elemeken kívül is.

Lélekrajz:

- a lélekrajz töredékes, kihagyásos, néhány nagyon intenzív érzelmre összpontosul (vágy, félelem, féltékenység, bosszú, szégyen, együttérzés, szeretet);
- az érzelmek megjelenítése: félszavakkal utalásszerűen, mozdulatokkal, gesztusokkal, jelekkel;
- a szereplőket egy-egy domináns érzelem uralja;
- a legbensőbb döntések indítékai kimondatlanok;
- a történet a címszereplőkre összpontosul;
- sorsszerűség, a történeteknek nincs alternatívája.

Motívumok:

- a novella alapvető élethelyzetekre és magatartásformákra épül (csábítás, elbukás, féltékenység, bosszú, bűnhődés, szolidaritás, megbocsátás);

- az aratás szociálisan is erős és gazdag jelképű élethelyzet, a paraszti életvilágban, kultúrában világosan meghatározott férfi-nő szerepekkel;
- a mű a kultúrtörténet egyik jellegzetes motívumát jeleníti meg (a női haj szépsége és levágásának gesztusa);
- a haj jelképiségében a földhöz, az életerőhöz (itt aranysárga színével a Naphoz) kötődik, és szinte látomásosan elkeveredik a búzaszálakkal;
- a haj, a hajviselet státusz-, illetve állapotjelzője viselőjének (a hajadon leány és a férjes asszony eltérően viselheti a haját, az ékes vagy felékesített haj tipikus leányviselet);
- a haj a személy azonosítója (a Péri lányok állandó jelzője), élő „testrész”;
- a fiatal lány haja megidézi a szépséget, ártatlanságot – ennek elvesztése (a haj levágása) a személyes életerőtől való megfosztás (vö. *Sámson*);
- a haj levágása jelképezi a bűnbeesést, megaláztatást, kirekesztettséget;
- a haj erőszakos levágása nemcsak a büntetés (az életerőtől, a szépségtől való megfosztás) archaikus gesztusa, hanem a bűnbánatot, az áldozathozatalt is idézi;
- lehetséges utalások: pl. népmesék (*Tündérszép Ilona és Árgyélus*), Vörösmarty Mihály: *Csongor és Tünde*, Arany János: *Tengeri-hántás*.

Elbeszélésmód:

- zárt cselekménymenet, kevés külső történés;
- dramaturgikus elemek, lassítás, sűrítés, párbeszéd;
- feszültség, sejtetés, előreutalás („*inkább ne nőtt volna olyan [...] szépnek*”);
- kihagyásos, utalásos, balladai szerkesztés;
- az elbeszélő távolságot tart, nem azonosul a szereplők környezetének morális ítéletével;
- a külső és belső nézőpont váltakozik (az elbeszélő ismeri hősei érzelmeit, gondolatait, nem csak a szavakat idézi);
- párbeszéd és belső beszéd;
- élőbeszédet imitáló egységes hangnem, tájnyelvi elemekkel;
- megjelenítődik a szereplők környezetének a szempontja is (pl. „*pedig házas ember*”);
- csattanószerű zárlat, konklúzió;
- az elbeszélő nem a saját nézőpontjából ítél; az apa részvétellel szemléli a lányokat: Katit szánja meg „*elébb*”, ő áll előtérben, de Judit is szóalmat kelt.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

A szerelem költői megvallásának két példáját olvashatja az alábbiakban. Hasonlítsa össze Petőfi Sándor és Radnóti Miklós költeményét! Mutassa be a vershelyzetet, vesse össze a két mű szerkezetének és képalkotásának közös és eltérő vonásait! Értelmezésében térjen ki a műfaji sajátosságokra is!

Petőfi Sándor: Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek,
Ha a merengés alkonyában
Szép szemeidnek esti-csillagát
Bámulva nézik szemeim,
Mikéntha most látnák először...
E csillagot,
Amelynek mindenik sugára
A szerelemnek egy patakja,
Mely lelkem tengerébe foly –
Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek,
Ha rám röpítéd
Tekinteted,
Ezt a szelíd galambot,
Amelynek minden tolla
A békeség egy olajága,
S amelynek érintése oly jó!
Mert lágyabb a selyemnél
S a bölcső vánkosánál –
Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek,
Ha megzendülnek hangjaid,
E hangok, melyeket ha hallanának
A száraz téli fák,
Zöld lombokat bocsátanának,
Azt gondolván,
Hogy itt már a tavasz,
Az ő régen várt megváltójok,
Mert énekel a csalóány –
Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek,
Ha ajkaimhoz ér
Ajkadnak lángoló rubintköve,
S a csók tüzeben összeolvad lelkünk,
Mint hajnaltól a nappal és az éj,
S eltűn előlem a világ,
Eltűn előlem az idő,
S minden rejtélyes üdvességeit
Árasztja rám az örökkévalóság –
Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek?
Boldogságomnak édesanyja,
Egy égbe-rontott képzelet
Tündérleánya,
Legvakmerőbb reményimet
Megszégyenítő ragyogó valóság,
Lelkemnek egyedűli,
De egy világnál többet érő kincse,
Édes, szép, ifju hitvesem,
Minek nevezzelek?

Pest, 1848. [január]

Radnóti Miklós: Tétova óda

Mióta készülök, hogy elmondjam neked
szerelmem rejtett csillagrendszerét;
egy képben csak talán, s csupán a lényegét.
De nyüzsgő s áradó vagy bennem mint a lét,
és néha meg olyan, oly biztos és örök,
mint kőben a megkövesült csigaház.
A holdtól cirmos éj mozdul fejem fölött
s zizzenve röppenő kis álmokat vadász.
S még mindig nem tudom elmondani neked,
mit is jelent az nekem, hogy ha dolgozom,
óvó tekinteted érzem kezem felett.
Hasonlat mit sem ér. Felöltlik s eldobom.
És holnap az egészet újra kezdem,
mert annyit érek én, amennyit ér a szó
versemben s mert ez addig izgat engem,
míg csont marad belőlem s néhány hajcsomó.
Fáradt vagy s én is érzem, hosszú volt a nap, –
mit mondjak még? a tárgyak összenéznek
s téged dicsérnek, zeng egy fél cukordarab
az asztalon és csöppje hull a méznek
s mint színarany golyó ragyog a teritőn,
s magától csendül egy üres vizespohár.
Boldog, mert véled él. S talán lesz még időm,
hogy elmondjam milyen, mikor jöttödre vár.
Az álom hullongó sötétje meg-megérint,
elszáll, majd visszatér a homlokodra,
álmos szemed búcsúzva még felémint,
hajad kibomlik, szétterül lobogva,
s elalszol. Pillád hosszú árnya lebben.
Kezed párnámra hull, elalvó nyírfaág,
de benned alszom én is, nem vagy *más* világ.
S idáig hallom én, hogy változik a sok
rejtelmes, vékony, bölcs vonal

hús tenyeredben.

1943. május 26.

Lehetséges tartalmi elemek:

A helyes feladatmegoldáshoz elég az alábbiakban részletezett tartalmi elemek szűkebb köre, és helyes válaszok lehetségesek a megadott tartalmi elemeken kívül is.

- a két költeményben közös az ódai tárgy: a hitves iránti szerelmi érzés emelkedett megvallása;
- *Petőfi* költeményének műfaja óda, de túlfeszíti a műfaji kereteket (ditirambus, rapszódia);
- *Radnóti* köznapiabb elemeket emel az ódába;
- a *Petőfi*-vers címe a verset és a versszakokat keretbe foglaló költői kérdés;
- *Radnóti* versének címe a hagyományos ódai hangtól eltérő beszédpozíciót jelöl;
- a *Petőfi*-vers címében a kérdés, *Radnóti* versének címében pedig a jelző készíti elő az érzés (szenvedély) megfogalmazhatóságának kétségét;
- a címek nyelvbölcseleti kérdésként is felfoghatóak: a lírai én számára lehetetlennek tűnik a szerelem lényegének nyelvi kifejezése; *Radnóti* utal a költői mesterség lehetőségeinek korlátaira is;
- a *Petőfi*-vers beszédhelyzete parttalanul áradó romantikus szerelmi vallomás, extázisig hevült szenvedély;
- a *Radnóti*-vers beszédhelyzete tűnődően monologikus, az elmondás és kifejezés kényszere, vágya hatja át; a hosszabb verssorok meditatív attitűdöt eredményeznek;
- mindkét alkotásban domináns a költői képek halmozása;
- a *Petőfi*-versben az ismétlődő kérdések egyre magasztosabb megnevezéseket hívnak elő – a költő szerelmének gazdagságát és végtelenségét mutatják; Júlia megidézésének alapja egy-egy kifejtett teljes metafora, melyek tovább bővülnek költői képsorrá; az utolsó szakaszban túlzások, halmozott metaforák után a hitves gyengéd megszólításával nyeri el a szerelmi szenvedély végső megfogalmazását (köznapi megszólítás);
- *Radnóti* versében a kozmikusságot kifejező képek „áradását” ellenpontozzák az otthon meghitt világát érzékeltető képek (miniatűrök);
- a *Petőfi*-vers szerkezete a retorikai kérdés halmozott ismétlésére épül, szerepe a késleltetés, a feszültségkeltés; az 1–4. versszakban a kérdést feltételes alárendelés követi; az 5. strófában a feltételelességet és a bizonytalanságot a bizonyosság váltja fel (*Édes, szép, ifju hitvesem*);
- a *Radnóti*-vers szerkezetét a másikhoz való odafordulás nyelvi eszközei, illetve a szerelmi érzés megfogalmazásának kísérletei tagolják;
- *Petőfi* versében a versforma jellemzői – hullámzó, zaklatott sorok (4-11 szótag), szabálytalan forma, jambikus lejtés – az érzelmi fölfokozottság közvetítői;
- *Radnóti* versében a 10-12 szótagszámú jambikus, keresztrimes sorok, az astrofikusság (sőt még az utolsó sorban megjelenő, ereszkedő lejtésűre váltó időmértékes ritmus, a lezáró adóniszi kólon is) a rendezettséget, nyugalmat, a biztonságot erősíti.

Forrás: Radnóti Miklós összegyűjtött versei és versfordításai. A szöveggondozás, az utószó és a jegyzetek Ferencz Győző munkája. Osiris Kiadó, 2002.

Petőfi Sándor összes versei. A szöveget gondozta és az utószót írta Kerényi Ferenc. Osiris Kiadó, 2004.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Bekezdés jele: fordított z-betű.

Nincs új bekezdés (álbekezdés): \curvearrowright

Szövegbeli hiány jele: \surd

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: \rightarrow

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: \Downarrow

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: \leftrightarrow

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: $\textcircled{\cup}$

Különírás jele: $\textcircled{\cap}$

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható.

Az íráskép rendezetlen: -1 pont.

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: -2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: -3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. A mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban.
2. Az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. Kezdőbetűk tévesztése közhasználatú tulajdonnevek esetében
4. Kezdőbetű tévesztése tulajdonnévből képzett melléknév esetében
5. Igeköötős igék hibás írása
6. Az *ly - j* hibás írása, az *ly - j* tévesztése szótőben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése közhasználatú szavakban
7. Tagadószó egybeírása az igével
8. Felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. Közhasználatú szavak egybe- és különírása
2. Közhasználatú szavak elválasztása
3. Magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban

Egyéb hiba (1 pont)

1. Nem közhasználatú szavak durva hibái
2. Köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *Világháború, Föld Napja*).

Központozási hiba (összesen 5 pont)

1. Mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése.
2. Egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése.

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak ugyanabban a szóban elkövetett megegyező hiba és a központoszási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hibát ne minősítsük helyesírási hibának.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba soroljuk, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a jelölt emlékezetből idéz, és esetleg hibát vét, hibáit soroljuk az egyéb hibák közé. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében viszont másként ítélandó meg, ezt a hibatípust a központoszási hibának megfelelően pontozzuk.

A helyesírási hibák szempontjából a szövegértési és a szövegalkotási feladat megoldását együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 29 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot vonunk le.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	2
5–6	3
7–8	4
9–10	5
11–12	6
13–14	7
15–16	8
17–18	9
19–20	10
21–22	11
23–24	12
25–26	13
27–28	14
29–	15